

УДК 355.404

Гурковський Володимир Ігорович,
доктор наук з державного управління,
професор кафедри інформаційної політики та електронного урядування Національної академії державного управління при Президентові України.

Гурковский Владимир Игоревич,
доктор наук по государственному управлению, профессор кафедры информационной политики и электронного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины.

Vladimir Igorovich Hurkovskyy,
Doctor of Science in Public Administration,
Professor of the Dept. of Information Policy and Electronic Governance of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ КРАЇНОЮ-АГРЕСОРОМ МЕДІЙНОГО РЕСУРСУ ПРОТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Анотація. Розкриті передумови, розглянуто механізми ведення країною-агресором інформаційно-медійної війни проти України в умовах гібридної війни, їхні намагання використовувати медійні центри, громадські організації та національний інформаційний ресурс інших держав.

Ключові слова: країна-агресор, пропаганда, маніпуляція свідомістю, інформаційно-медійні війни, ІМВ, стратегічні інтереси, національна безпека, гібридна війна.

ОТДЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ СТРАНОЙ-АГРЕССОРОМ МЕДИЙНОГО РЕСУРСА ПРОТИВ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГИБРИДНОЙ ВОЙНЫ

Аннотация. Раскрыты предпосылки, рассмотрены механизмы ведения страной-агрессором информационно-медийной войны против Украины в условиях гибридной войны, их попытки использовать медийные центры, общественные организации и национальный информационный ресурс других государств.

Ключевые слова: страна-агрессор, пропаганда, манипуляция сознанием, информационно-медийные войны, ИМО, стратегические интересы, национальная безопасность, гибридная война.

SOME ASPECTS OF APPLICATION BY AGGRESSOR COUNTRY MEDIA RESOURCES AGAINST UKRAINE IN THE CONDITIONS OF HYBRID WARFARE

Abstract. A method and means of conduction by the aggressor country information and media war against Ukraine in conditions of hybrid warfare, their seeking to use media centers, NGOs and national information resources of other countries are considered.

Keywords: aggressor country, propaganda, manipulation of consciousness, information and media war strategic interests, national security, war hydride.

Постановка проблеми. Сучасні зовнішньополітичні процеси не тільки безпосередньо пов'язані з процесами інформаційними, а й фактично визначаються ними. Особливого значення набуває в умовах зіткнення геополітичних інтересів між державами, що визначили різні вектори свого розвитку. Інформаційно-медійні війни останніх років, які ведуться РФ проти України, чітко демонструють необхідність вивчення природи маніпулятивного потенціалу медійного ресурсу та механізмів застосування медіаінструментарію, який використовується країною-агресором для досягнення політичних цілей, вирішення важливих стратегічних завдань. У зв'язку з цим особливого значення в сучасних умовах набуває вивчення впливу інформаційних ресурсів, розроблення сучасних заходів протидії інформаційно-медійним війнам, пропаганді належить до ключових сучасних наукових завдань.

З огляду на деструктивні заходи антиукраїнського спрямування

в інформаційній сфері на особливу увагу заслуговують питання національної безпеки нашої держави, створення умов інтеграції в єдиний європейський простір та формування позитивного іміджу України на міжнародній арені. Зважаючи на те що спеціальні інформаційні операції є складниками інформаційно-медійних війн (далі — ІМВ), країна-агресор намагається використовувати у своїй діяльності весь арсенал таких війн, передусім за допомогою специфічних засобів чинити інформаційно-психологічний вплив на свідомість людей, маніпулювати суспільною свідомістю тощо.

У масовій свідомості українських громадян поки що не сформувалося належного розуміння цієї загрози, яку може становити використання сучасних комунікаційних технологій (особливо в різних соціальних проектах) для вчинення спрямованого інформаційно-психологічного впливу як різновиду соціальних відносин і невід'ємного складника ІМВ. Сьогодні ІМВ набули різних

угаємничених форм, серед яких дедалі більшого розмаху з огляду на події в Донецькій і Луганській областях набуває антиукраїнська позиція деяких російських і проросійськи налаштованих представників публічної еліти зарубіжних країн, у зв'язку з чим постає необхідність визначити їхній вплив на посилення загроз національній безпеці України, погіршення її міжнародного іміджу. Для цього треба знати особливості методів і прийомів ІМВ, що організовує країна-агресор та ефективно протистояти сучасним інформаційним загрозам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам особливостей впливу засобів масової інформації на масову свідомість присвятили свої дослідження такі західні вчені як К. Дойч, А. Туроу, Л. Турена, А. Етціоні, П. Норріста ін. Зазначені вчені підкреслюють, що вплив інформації в сучасному світі пояснюється не тільки новою роллю знань, але й спроможністю керувати символами, які формують картину світу глобальної аудиторії, котра дозволяє окремим політичним цінностям існувати. Сучасні праці більшості дослідників присвячені ролі Інтернету, його функціям в процесах формування громадської думки.

В Україні на сьогодні бракує системних досліджень методів діяльності політичних чи громадських діячів із зарубіжних держав у сфері ведення ІМВ, що передбачає використання медійних центрів та громадських організацій. Слід виділити змістовні науково-аналітичні дослідження проблем протидії в інформаційному полі зовнішніх загроз, що

виникають для України в військовій, політичній, інформаційній сферах та науковців Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України [12], експертів в сфері інформаційної безпеки неурядового проекту “Інформаційний Опір” [8; 10].

Мета статті — розкрити передумови розгортання ІМВ, проаналізувати використання країною-агресором неурядових організацій в межах заходів та сценаріїв ІМВ проти України, ролі публічних представників іноземних країн в ході ІМВ, з'ясувати особливості використання прийомів, методів та засобів, зокрема медійних установ, телеканалів та інших національних інформаційних ресурсів, для формування негативного міжнародного іміджу нашої держави.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі ми можемо спостерігати, що активне застосування країною-агресором ІМВ є невід'ємним етапом організації та здійснення гібридної війни, запровадження яких передбачено сучасною військовою стратегією РФ. З урахуванням позиції авторитетних експертів-науковців Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України розглянемо передумови розгортання ІМВ та розповсюдження пропаганди РФ щодо України.

Так, у Доповіді Національного інституту стратегічних досліджень “До другої річниці агресії Росії проти України (20 лютого 2016 року)” зазначається, що з 2008 року Кремль розпочав пропагандистську підготовку до агресії проти України. У пресі, на телебаченні, в інтернеті

реалізувалися пропагандистські кампанії і спеціальні інформаційні операції. Масовими накладами видавалися різноманітні книжки про майбутню російсько-українську війну. Ідеологічним підґрунтям російської пропаганди стала концепція “русского мира”, сформульована ще в 1970-х роках у середовищі московської ліберальної інтелігенції (з кола М. Гефтера) й підхоплена у 2010-х патріархом РПЦ Кирилом (В. Гундяєвим) [12].

У 2009 році за результатами другої “газової війни” Росія сформувала потужний інструмент тиску на Україну в енергетичній сфері, створила можливості для фінансового знекровлення її економіки. Водночас доводилася неспроможність українських еліт управляти незалежною державою, акцентувалося на їх корумпованості, нездатності до компромісів тощо. На думку експертів Національного інституту стратегічних досліджень, російське суспільство інфікувалося ідеями великодержавного шовінізму, імперства, неповноцінності інших народів порівняно з “найдуховнішим у світі” російським народом, православного фундаменталізму, російського фашизму тощо [12]. На думку автора, відтоді російська пропаганда почала широко використовувати в якості каналів доведення інформації засоби масової комунікації, культурно-розважальну індустрію: кінематограф, шоу-бізнес.

Згодом, у січні 2013 року, традиційні методи ведення війни Кремль відсунув на другий план. Саме тоді начальник Генерального штабу ЗС — перший заступник Міністра

оборони Росії генерал-полковник В. В. Герасимов виступив на спеціальній військово-науковій конференції Академії військових наук — російській неурядовій науково-дослідній міжрегіональній громадській організації перед представниками ФСБ, ГРУ Генерального штабу, МВС та інших силових структур з доповіддю про пріоритети сучасної війни. Серед основних меседжів доповідача можна виділити такі: “Пріоритетом сучасної війни стає дистанційне безконтактний вплив на супротивника”, “Традиційна глибина військових дій замінюється інформаційним впливом на всю територію противника”, “Широке застосування отримують асиметричні військові дії, а саме — використання сил спеціальних операцій, підготовлені заздалегідь на території противника групи “внутрішньої опозиції”, нові методи інформаційного впливу та технології “керованого хаосу” та ін. Цікавим є те, що Академія військових наук заснована в 1994 р. указом президента РФ і функціонує як повноцінний державний орган. Незважаючи на те що Академія має статус неурядової, вона отримує фінансування з федерального бюджету. Її наукові роботи виходять як у відкритому для друку варіанті, а також під секретним грифом. Головними замовниками робіт для АВН є Рада федерації Росії, Державна Дума, уряд Росії, ФСБ, Міністерство оборони і інші силові відомства [8].

Тобто ще в 2013 році експерти всіх силових відомств, які входять до експертної ради зазначеної неурядової установи отримали вказівку розробляти новітні напрямки для Ака-

демії військових наук та настанову досліджувати можливості застосування методів ведення воєн нового типу, які б спиралися на невійськові інструментарії тиску. Таким чином РФ використовує “неурядове” прикриття наукової установи для організації проведення повноцінних досліджень ІМВ і розроблення сценаріїв, які суперечать міжнародно-правовим нормам війни і збройних конфліктів.

Як і всі війни, ІМВ мають свою мету, технологію, засоби й методи, ініціаторів та виконавців. На думку відомих наукових дослідників Д. Прокоф'єва та Ю. Бабенка, ІМВ спрямовані на отримання переваги над супротивником за допомогою:

- руйнації, модифікації або спотворення інформації, несанкціонованого проникнення в інформаційні системи супротивника;
- заходів пропагандистського впливу на свідомість людини в ідеологічній та емоційній сферах.

Отже, ІМВ — це цілеспрямоване широкомасштабне оперування здоровим глуздом суб'єктів, знищення, модифікація, нав'язування і блокування носіїв здорового глузду інформаційними методами. Руйнування, яких завдають такі війни суспільній психології, свідомості людини, за масштабами й значенням цілком співмірні, а часом і перевищують наслідки збройних війн [2, с. 133–135]. Такий вплив на людську свідомість мають сучасні інформаційні технології та глобальні інформаційні системи, які створюють незалежне від державних кордонів інформаційне середовище, унеможлиблюючи його обмеження. Посиленню впливу

цих систем і технологій сприяють інтенсифікація й динаміка інформаційних процесів, активізація спілкування між людьми, а також їхня конфронтація. Крім цього, завдяки особливостям методів їхнього використання, зокрема транскордонності, можна створити належні умови для маскування ІМВ під різні види деструктивних інформаційних впливів, спровокованих здебільшого політичними й економічними інтересами іноземних держав [3]. Усе це ускладнює визначення реального джерела таких впливів та використовуваних специфічних методів і засобів.

Найефективнішою зброєю ІМВ є ЗМІ, глобальна інформаційна мережа Інтернет, програмно-технічні й радіоелектронні засоби, у яких під лозунгами “об'єктивності” можна маніпулювати інформацією, поширювати дезінформацію та завойовувати інформаційну підтримку лояльно налаштованих до них верств населення. Ефективності таких заходів сприяє монополізація ЗМІ та неконтрольоване розширення інформаційного простору будь-якої країни.

Найбільші маніпулятивні можливості має телебачення, яке створює в глядачів ілюзію “присутності”, формує в їхній свідомості стійке уявлення про свою об'єктивність і достовірність. Люди, підсвідомо поєднуючи свої думки з почуттями, отриманими від перегляду подій на екрані, зазвичай сприймають візуальну інформацію як цілком достовірну. Крім того, в радіо- й телепередачах використовують метод ранжирування інформації за її значущістю, коли перші новини асоціюються в глядацької

аудиторії з найважливішими, а цінність наступних новин знижується.

Від насиченості й вичерпності медійного повідомлення залежить чіткість уявлення в людській свідомості про певну подію. Тому інформаційний простір дає широкі можливості для формування контексту, який здатний запрограмувати вибір політичного рішення.

Особливістю ІМВ, що проводяться РФ проти України на початку 2016 року є закріплення в свідомості мас поняття, що окуповані частини України знаходяться під повним керуванням Кремля, з новими інформаційними правилами і вже “неукраїнськими законами”. У зв’язку з цим російські інформаційні агентства намагаються здійснювати вплив як на підконтрольні регіони, так і на основну аудиторію України. При цьому більшість повідомлень в російському інформаційному потоці направлено на пересічних українців.

Для цього застосовуються традиційні методи медійного впливу. Наприклад, з метою конструювання нової ситуації Кремль варіює ступенями інформаційного тиску від ворожо-агресивного рівня до переходу до риторики “братської держави”. Це дозволяє змінити думку маси аж до затирання в пам’яті негативних епізодів. Подібним чином був “забутий” російсько-український конфлікт з островом Тузла в 2003 році. Оскільки відомо, що люди краще засвоюють інформацію, схожу на ту, яка вже є в їхньому уявленні [10].

Слід зазначити, що для вдосконалення специфічного арсеналу ІМВ проти нашої держави можуть використовувати низку негатив-

них чинників, які залежно від їхньої значущості доцільно поділити на два блоки. До першого можна віднести ті, що здебільшого відображають внутрішньополітичні процеси в Україні:

- ризик цілеспрямованого “відторгнення” держави від значних фрагментів національного інформаційного простору, коли певні вітчизняні медіа не беруть участі в озвученні й утвердженні єдиної позиції державності, виявляють тенденцію до протистояння владі через вплив процесів комерціалізації та медіаізації політики [4, с. 38];

- відсталість інформаційних технологій в Україні від провідних країн світу, недостатня дієвість органів державної влади та законодавства в інформаційній сфері, низький рівень професійної відповідальності як деяких груп, так і громадян, що проводять свою діяльність в інформаційному просторі України [5, с. 132];

- звернення провідних вітчизняних медіа до грантових коштів іноземного походження через недосконалість української інформаційної політики;

- засилля російських мас-медіа в інформаційному просторі нашої країни, що склалося історично і поглиблювалося протягом багатьох десятиліть [6, с. 157];

- велика кількість (донедавна) на українських теренах російських політичних і бізнесових кіл, їхня здатність відігравати відчутну роль в економіці, промисловості, кредитно-фінансовій сфері й особливо в українському політикумі [7, с. 34];

- стійка тенденція з боку деяких політиків, громадських діячів

та представників різних організацій іноземних держав тенденційно оцінювати події на території нашої держави в 40-х роках минулого століття, пов'язані з питаннями територіальних претензій до України і надання більшого пріоритету розвитку регіонам компактного проживання відповідних національних меншин [9, с. 35].

До другого блоку можна віднести чинники, незалежні від внутрішньополітичних процесів в Україні:

– діяльність у нашій державі неурядових організацій – суб'єктів інформаційно-психологічного впливу і формування світової громадської думки в міжнародній політиці;

– намагання Російської Федерації вибудувувати щодо України досить жорстку зовнішню політику, кульмінаційним моментом якої відповідно до однієї з моделей сфери російської безпеки може бути військова інтервенція (блокада) або безпосередній економічний і політичний шантаж [9, с. 35];

– активне тенденційне обговорення серед представників російських політичних та громадських кіл у телевізійних та інших засобах ЗМІ внутрішньополітичного життя в Україні, особливо подій, пов'язаних з проведенням АТО в Донецькій та Луганській областях.

Вищезазначені чинники обох блоків досить негативно впливають на стан вітчизняної інформаційної безпеки, посилюють сферу можливостей країни-агресора, у проведенні будь-яких пропагандистських заходів щодо нашої держави, а також ІМВ.

Для підвищення ефективності ІМВ спецслужби Російської Феде-

рації активно використовують ЗМІ не лише своєї країни, а й інших держав, особливо тих, що межують з Україною. Їхні джерела намагаються отримати безпосередній доступ до іноземних газет і періодичних видань, прес-служб і агенцій новин, радіо, телевізійних станцій, комерційних видань та інших зарубіжних органів масової інформації.

Агресор препарує вигідну для себе інформацію і використовують її за допомогою ЗМІ через представників політичних та громадських кіл, різних неурядових організацій для вчинення інформаційно-психологічних впливів.

В ході дослідження не можна залишити поза увагою питання використання країною-агресором залучення у цілях проведення ІМВ можливостей професійних кінорежисерів зарубіжних держав та відомих європейських телеканалів. Пригадаємо, як 31 січня посольство України у Франції попросило Canal + відмовитися від трансляції документального фільму “Україна, маски революції” режисера Поля Морейри про події Революції гідності, який дає глядачеві перекручене, помилкове уявлення про ситуацію в Україні. Французький телеканал продемонстрував фільм, незважаючи на прохання України зняти стрічку з ефіру. В цьому фільмі міститься проросійська пропагандистська риторика про створення під час майдану добре озброєних і підготовлених загонів “для диктування своєї волі владі” та про “активну роль США в організації заворушень в українських містах”. В підсумку складається враження, що Україна виявилася про-

стою пішаком у геополітичній грі Сполучених Штатів проти Росії [11]. Зазначене риторика принижує українську владу та негативно впливає на адекватне сприйняття нашої держави на міжнародній арені як самостійного грака, руйнує імідж України.

Тенденції останніх років також переконують, що дезінформаційна робота з боку деяких публічних представників іноземних країн стосовно України як важливий елемент ІМВ перетворилася на одну з найактуальніших проблем у сфері національної безпеки. Інтенсивність і масштаби неправдивої інформації про нашу державу, оприлюдненої в ЗМІ цих країн, засвідчують, що ці представники публічної сфери постійно вдосконалюють технологію, підвищують свою майстерність у проведенні дезінформаційної роботи в антиукраїнському напрямі, зокрема, висвітлюючи події в Донецькій та Луганській областях.

З огляду на це та зважаючи на рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 р. “Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України”, можна стверджувати, що наша держава сьогодні постала перед досить серйозними загрозами в інформаційній сфері не тільки з боку російських журналістів, а й з боку представників політичної, громадської еліти іноземних країн, які вдаючись на радіо, телебаченні та інших національних інформаційних ресурсах до інформаційно-психологічного впливу на свідомість населення, ознаменували своєю риторикою новий етап у проведенні ІМВ.

Російська влада, використовуючи підконтрольні ЗМІ та “тролів” у соціальних мережах, намагається просувати свою пропаганду і створювати альтернативну реальність до того, що відбувається насправді. Завдяки цьому в уяві громадян Росії участь російських військ у війні в Сирії сприймається просто як військове навчання, Україна вважається повністю залежною від Заходу, а її федералізація і подальший поділ між сусідами “є справою кількох років” [1].

Аналіз статей, опублікованих на інтернет ресурсах засвідчив багатоаспектність ІМВ проти України, а також дозволив виокремити найпоширеніші методи й прийоми цієї війни, а саме:

1. “Ефект резонансу”, коли імплантовану у свідомість людей інформацію, вдало замасковану під наявні в конкретному соціальному середовищі знання й стереотипи, спрямовують на зміни в їхній поведінці. Метою такої маніпуляції є асинхронізація уявлень певних груп населення і переорієнтація їх на моделі поведінки, в основі яких лежить абсолютно інша система цінностей.

Наприклад, тенденційно оцінюючи традиційний курс США як країни, що намагається взяти на себе роль “світового жандарма” і застосувати будь-де військову силу заради своїх інтересів, автори сподіваються на те, що словацькі громадяни негативно сприйматимуть США та їхнє керівництво. Потім на основі цього негативного ставлення формують у людей уявлення про причетність американців до подій на сході нашої держави, переконуючи, що кульмінацією такої зовнішньої по-

літики США є втягнення Росії через збройні події в Україні в масштабну війну з Європою.

2. Багаторазове повторення фактажу (інформаційного матеріалу) у вигідному для них ракурсі, розпилення уваги слухачів (глядачів) на несуттєві деталі.

3. Формування емоційного домінування через акцентування уваги читача не на конкретному фактажі, а на емоційній конструкції, у яку цей фактаж вибудовують. Такий прийом дає змогу генерувати негативні контексти навколо подій в Україні, звужує межі її позитивного сприйняття.

4. Специфічне подання деяких політичних сюжетів, у яких ситуацію в Україні подають через призму фашизму, досить відкрито проводять аналогії з часами Другої світової війни. Особливістю такого прийому є не так пропагування миротворчих ідей, як негативна характеристика нашої держави.

5. Звернення до широкої аудиторії, намагання мінімізувати оприлюднену інформацію, коли фактаж є досить невеликим і не завжди достовірним. Для того щоб поліпшити сприйняття оприлюднених “об’єктивних” фактів, їх комбінують у нових гаслах, створюючи враження актуалізації питань, активно використовують невербальні характеристики, що створює враження достовірності озвучених “істин”.

6. Майстерне співвідношення віртуального й реального, коли в ЗМІ на основі подій в Україні створюють віртуальну ситуацію, потім розкручують матеріал про реакцію населення на неї та нібито зміни в його поведінці. Такий прийом, апелюючи

до суспільної думки, дає змогу впливати на індивідуальну думку.

Висловлювання про відродження фашизму в Україні демонструють, що домінує віртуальний простір, а з часом реальний простір знову починає переважати над віртуальним.

7. Використання асиметричного інструментарію, коли у викладі матеріалу спочатку роблять акцент на ролі Росії в приборканні фашизму в Другій світовій війні, після чого оприлюднюють інформацію про успіхи сепаратистів на сході України. Ця позитивна подія на тлі діяльності “профашистських” елементів у Донецькій та Луганській областях повинна слугувати доказом того, що сепаратисти перебувають у вигірній ситуації.

8. Трансформація оприлюднених подій у безкінечний процес (періодичне повернення до них з використанням будь-якого приводу) та створення враження розгорнення діалогу двох сторін, за яким із зацікавленістю може стежити певна частина населення, що є важливою умовою вчинення на них належного впливу.

9. Використання неоднозначних висловлювань, які в певному контексті можна буде зробити негативними характеристиками різних явищ. У значній кількості статей зарубіжними авторами акцентується увагу на тому, що США й Європа окремо переслідують спільну мету, спрямовану на колонізацію України, захоплення її природних ресурсів та основного геополітичного плацдарму євразійського континенту. Суть такого прийому полягає в тому, що, спираючись на правдиву інформацію, створюють певний інформаційний

контекст і намагаються спрямувати якомога більшу частину суспільної свідомості в одну негативну точку.

10. Формування у свідомості населення країн ЄС феномену звикання до військових подій, коли події в Україні подавали в такому ракурсі, щоб люди не виявляли належної уваги до них, сприймали їх як такі, що відбулися десь за межами своєї країни і не мають великого значення.

Висновки.

1. Все більшої ваги при досягненні військово-політичних цілей набувають політичні, дипломатичні, економічні та інформаційні заходи, в тому числі прихованого характеру, такі, як використання як неурядових міжнародних організацій і неурядових громадських організацій, інформаційних агентств, медіа ресурсів, так і окремих зарубіжних діячів та журналістів. Оскільки для маніпулювання важлива не тільки сама інформація, спосіб її подання, канал трансляції але й джерело. При цьому представникам зарубіжних політичних чи громадських кіл, споживачі, на яких ця інформація розрахована, довіряють більше, їх маніпулятивний потенціал має сильніший вплив на аудиторію. Залучаючи зарубіжних експертів, політичних та громадських діячів під час ІМВ дуже зручно на тлі антиукраїнських вигадок позитивно оцінювати російську міжнародну політику, а у висновках з приводу найрезонансніших подій посилатися один на одного як на авторитетних спеціалістів, формуючи в громадян загалом позитивне враження про себе як громадських і політичних діячів.

2. На тлі активної антиукраїнської пропаганди Росії в міжнарод-

ному просторі Україна потребує вироблення комплексної стратегії захисту інформаційної сфери, яка буде використовувати інструменти “м’якої сили” для протидії засиллю російської неправдивої інформації, врівноваженню балансу інтересів, приверненню на свою сторону громадської думки в іноземних державах. Для цього, потребують дієвої зміни підходи, методи формування та реалізації державної інформаційної політики, оскільки старі підходи, зокрема такі, як виправдовування, замовчування фактів продемонстрували свою нездатність в умовах гібридної війни.

3. Важливими завданнями на цьому шляху вбачаються: інформування закордонної громадськості пропозицію Української держави та суспільства, здобуття зворотного зв’язку від закордонної громадськості, вплив на вироблення зовнішньополітичної позиції та стратегії інших держав з урахуванням проукраїнської думки закордонної громадськості. В межах цих завдань мають залучатися закордонні дипломатичні представництва України, наукові установи, громадські організації, осередки українства за кордоном, українські та українофільські бізнес-кола тощо.

За переконанням автора дослідження, запорукою ефективною протидії ІМВ та пропаганді має стати забезпечення більш активної присутності українських медіа та інформаційних агентств за кордоном, використання соціальних мереж та інших конвергентних медіа з метою донесення до української та зарубіжної аудиторії об’єктивної інформації про суспільно-політичні процеси та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Топ-10* фейків російської пропаганди в 2015 році / О. Мінаков. — Режим доступу: <http://nv.ua/opinion/minakov/top-10-fejkov-rossijskoj-prorogandy-v-2015-godu-88173.html>
2. *Міжнародна* інформаційна безпека: сучасні виклики та загрози: монографія / Є. А. Макаренко, М. М. Рижиков, М. А. Ожеван та ін. — К.: Центр вільної преси, 2006. — 916 с.
3. *Петров В. В.* Політика держав східного партнерства щодо захисту критичної інфраструктури від кіберзагроз / В. В. Петров // Стратегічні пріоритети. — 2014. — № 2. — С. 88–97.
4. *Системна* криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання: аналіт. доп. / Я. А. Жаліла, К. А. Кононенко, В. М. Яблонський та ін.; [заг. ред. Я. А. Жаліли]. — К.: НІСД, 2014. — 132 с.
5. *Пилипчук В. Г.* Глобальні виклики і загрози національній безпеці України в інформаційній сфері / В. Г. Пилипчук, О. П. Дзьобань // Стратегічні пріоритети. — 2014. — № 3. — С. 127–132.
6. *Гіда О. Ф.* Інформаційно-психологічні атаки як одна з форм реалізації технологій деструктивного впливу на суспільство / О. Ф. Гіда // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). — 2015. — № 1. — С. 153–158.
7. *Castells M.* Mobile Communication and Society, 2011; Etzioni A. Next: The Road to the Good Society, 2001.
8. *Россия* усиленно осваивает тайные военные операции гибридного характера. Аналитика группы “ИС” Вячеслав Гусаров. — Режим доступу: <http://info.ru/news/kyev/rossiya-usilenno-osvaivaet-taynye-voennye-operacii-gibridnogo-haraktera-analitika-gruppy>
9. *Білорус О. Г.* Глобальна структурна криза та трансформації фінансової світ-системи / О. Г. Білорус // Фінанси України. — 2014. — № 4. — С. 32–45. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2014_4_4
10. *Гибридная* война: перспективы информационной весны – 2016. Аналитика группы “ИС”. — Режим доступу: <http://sprotyv.info/ru/news/kyev/gibridnaya-voyna-perspektivy-informacionnoy-vesny-2016-analitika-gruppy>
11. *Всутереч* Україні. Париж показав фільм про Майдан. — Режим доступу: <http://korrespondent.net/world/3623497-vopreky-ukrayneparyzh-pokazal-fylm-o-maidane>
12. *До другої* річниці агресії Росії проти України (20 лютого 2016 року) / Національний ін-т стратегічних досліджень. — К.: НІСД, 2016. — 32 с.